

KİTAP İNCELEMESİ

Anılardaki Aşklar: Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi

Yazar: Prof. Dr. Bekir Onur

Dr. Hasan ATAK

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Psikolojisi Programı

E-posta: sternum_001@hotmail.com

Bu çalışmada, gelişim psikolojisi ve eğitim psikolojisi bilim dallarında uzmanlaşmış olan Prof. Dr. Bekir Onur tarafından kaleme alınan ve Kitap Yayınevi tarafından yayımlanan *Anılardaki Aşklar: Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi* adlı kitap incelenerek tanıtılmaya çalışılmıştır. Kitap, Şubat 2005 yılında basılmış olup, dört bölümden ve 216 sayfadan oluşmaktadır.

Prof. Dr. Bekir Onur anı ve yaşam öykülerine psikanalitik kuram çerçevesinden bakarak, çocukluk ve gençlik döneminde aşk ve cinsellik konusunu ele almıştır. Kitapta, Adalet Ağaoğlu, Atıf Yılmaz, Aziz Nesin, Çetin Altan, Emre Kongar, Ferhan Şensoy, Gülriz Sururi, Halit Kıvanç, Hasan Ali Yücel, Mehmet Güleriyüz, Mina Urgan, Müjdat Gezen, Refik Erduran, Talat Hamran, Türkan Saylan, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve daha birçok kişinin çocukluk ve gençlik anıları sunulmaktadır.

Yazar, kitabın ilk bölümünde çocukluk ve ergenlik tarihinden, psikoseksüel gelişim ve aşkın psikolojisinden ve bütün bunların edebiyata yansımalarından; ikinci bölümde ise aşk ve cinselliğin tarihine ilişkin yöntem bilim sorunlarından ve Türkiye’de cinsellik tarihine ilişkin temel kaynaklardan; üçüncü bölümde ise çocuklukta aşk ve cinsellikten söz etmiştir. Son bölümde ise yazar, ilk iki bölümü sentezleyerek ergenlikte arkadaşlık, aşk ve cinselliğe değinmiştir. Yazara göre, bu kitap on yıllık okumaların ve taramaların bir ürünüdür. Kitapta yukarıda söz edilen konulara, psikolojiyi ön plana alarak tarihsel gelişim açısından yaklaşmış ve tüm konuların tarihsel kökenlerini irdelemenin bu kitabın temel yaklaşımı olduğu ifade edilmiştir. Genel olarak bu eserin, “çocuğun ve ergenin psikoseksüel gelişimini tarihsel bağlamda” ele aldığı söylenebilir. Ayrıca, bu kitapta yazarın kullandığı tarihsel bağlamın duygu, davranış ve zihniyetin tarihi olduğu da söylenebilir. Kısaca, bu kitapta yazar, cinselliğin hala tabu ve yasak olduğu bir ülkede, edebiyat eserlerinden ve özellikle biyografilerden yola çıkarak; tarihsel bir bağlam içinde; cumhuriyet döneminden bugüne kadar olan süreçte çocuk ve ergenin psikoseksüel gelişimini ele almıştır. Bunu yaparken de, anılardan yararlanmış ve bunları psikanalitik bir yaklaşımla değerlendirmiştir.

Yazar, Türk toplumunda cinselliğin ve aşkın geçirdiği gelişimi belirlemede belli başlı kuramsal dayanağın toplumsal cinsiyet olması gerektiğini belirtmektedir. Onur’un toplumsal cinsiyet konusundaki en önemli gözlemi, “iki cinsin ayrı kulvarlarda” toplumsallaşmasıdır. Alt boyutlarda ise yazarın toplumsal cinsiyet konusundaki temel gözlemlerinin, erkek ve kadın imgelerinin farklı çizilmesi, kadına ve erkeğe ilişkin kalıp yargılar ve çizilen roller, aşk ve seks anlayış farkları gibi alanlarda olduğu söylenebilir.

Türk toplumunun tarihinde iki olgunun çocuğun cinsel toplumsallaşmasında önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Bunlardan birincisi, kız çocukların belirli bir yaştan itibaren örtünmesi; diğeri ise, kız ve erkek çocukların yollarının belirli bir yaştan itibaren ayrılmasıdır. Kaynağını toplumda egemen olan inanç sisteminden alan bu iki uygulama, birbirine alttan alta

son derece bağlıdır. Prof. Dr. Bekir Onur'a göre, Türkiye'de kadın ve erkeklerin toplumsallaşma yollarının birbirinden erken çağlarda ayrılmasının olumsuz sonuçları geçmişe ilişkin anılarda görülmektedir. Onur, Osmanlı'da sadece öğrencilerin değil, aynı zamanda öğretmenlerin de birbirinden ayrıldığını anılardan yararlanarak aktarmaktadır. Ayrıca, Şanlıurfa'daki bir endüstri meslek lisesinde kız ve erkek öğrencilerin ayrı kapılardan okula alınması ve bir imam hatip lisesinde erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlerle ve kız öğrencilerle görüşmesinin uygun sayılmaması; kız ve erkek öğrencilerin ayrı binalarda öğrenim görmesi gibi örnekler vererek, günümüzde de bu uygulamaların devam ettiğini belirtmektedir. Onur, bu örneklerden yola çıkarak, cinselliğin toplumsal ve kültürel denetimle denetim altında tutulduğunu ve bu denetimin özellikle kız çocuklar üzerinde uygulanmaya çalışıldığını belirtmektedir. Ayrıca, Prof. Dr. Bekir Onur, karşı cinsle arkadaşlık kurmanın cinsellik alanında yaratabileceği gerçek ya da düşsel tehlikelerden korunmanın yollarından birinin de, cinselliği tamamen yok saymak, dışta tutmak ve görmezden gelmek olduğunu belirtmektedir. Orhan Oğuz'un, Nezihe Meriç'in ve Türkan Saylan'ın anılarında anlattıklarını buna örnek olarak kitabında sunmaktadır.

Yazar, giyinme ve cinsiyetin toplumsallaşması konusuna da değinmiştir. Yazara göre, türban olarak adlandırılan örtünme aracı, kadını erkekten ve diğer kadınlardan ayıran ve karşı cinsle ilişkinin çerçevesini çizen bir simgedir. Kadın örtünmeye, kız öğrenci okula başka kapıdan girmeye, erkek öğrenci kız arkadaşlarını uzaktan seyretmeye zorlanarak toplumsallaştırılmaya çalışılmaktadır. Yazarın bu gözlemine ilişkin temel önerisi, İki cinsin birbirini olduğu gibi görmesini engelleyen her türlü duygusal, zihinsel, toplumsal, siyasal örtünün kaldırılması gerektiği yönündedir. Yazara göre, incelediği ve kitabında sunduğu anılar, "karşı cinsle ilişkinin evlilikle sınırlı olduğu ya da evlenmeyi amaçlaması koşuluyla olanaklı olduğu, başka tür ilişkiye ne kadar masum olursa olsun izin verilmediği" dönemlerin çok da uzak olmadığını ortaya koymaktadır.

Prof. Dr. Bekir Onur, kitabında, örtünmeyle ilgili Selma Ekrem, Süreyya Ağaoğlu ve Muazzez İlmiye Çığ'ın anılarından yararlanarak görüşünü desteklemektedir. Bu anılarda, sözü edilen anı yazarlarının örtünmeyle ilgili itirazları ve hoşnutsuzlukları belirtilmektedir. Yazara göre, uzun bir tarihsel geçmişi olan kadın ve erkeklerin arasına konulan mesafenin ve cinsellikle ilgili engellerin, günümüzde yaşananları etkilemesi doğaldır. Yazara göre, Türk toplumunda çocukluk ve ergenlik tarihi açısından belki en önemli göstergenin iki cinsin belirli bir yaştan itibaren birbirinden ayrı tutulması olduğu söylenebilir. Bu bilinçli ayrı tutma işlemi özellikle okul yaşamı için geçerlidir. Daha oyun çağında birbirinden ayrılmaya başlanan çocuklar, okul çağında özellikle ayrı tutulmaya çalışılırlar. Bu ayırma, Osmanlı döneminde daha katı olmakla birlikte, Cumhuriyet döneminde tamamen bitmiş değildir. Bunda, bugün de o geçmişi özleyen ve geri getirmeye çalışan toplumsal-siyasal bir hareketin etkisinin olduğu belirtilmektedir.

Yazarın bir diğer gözlemi, cinsiyet ayrımcılığını içeren bir politikanın gelişmeyi ve ilerlemeyi tersine çevirecek biçimde yönlendirilmeye çalışılması sadece Türk toplumuna özgü olduğu yönündedir. Aslında, cinsiyet ayrımcısı politikalar yalnızca Türk toplumuna özgü değildir, tüm toplumlarda var. Türk toplumunda farklı olan, bu tür cinsiyet toplumsallaşmasının hala birileri tarafından destekleniyor olmasıdır.

Bununla birlikte yazara göre, toplumdaki tek seçenek Türk toplumunun geçmişinde olan ve bugün de korunmaya çalışılan cinsiyet toplumsallaşması değildir. Bu tezini yazar, Türk toplumunun kültür tarihinde giyinmenin tesettürden ibaret olmadığı dönemler de yaşadığı kanıtıyla savunmaktadır. Örneğin, Osmanlı yönetiminin kadın giyimi konusundaki bütün baskılarına karşın, yine aynı dönemde kısmi bir yenileşme ve değişim olmuş, Cumhuriyet dönemi de bu gelişimi tamamlamıştır. Bu konuya ilişkin bir kanıt olarak yazar, kitapta Osmanlı toplumunda kız çocukların belirli bir yaştan itibaren çarşaf giymeleri konusunda ciddi bir toplumsal baskı olduğunu Zeynep Elison'un anısıyla desteklemektedir.

Anılardaki Aşklar: Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi adlı kitap genel olarak değerlendirildiğinde, kitabın Türkiye'deki aşk ve cinsel gelişim ve eğitim konusunda önemli ve yeri doldurulamaz bir kaynak olduğu ve bu konularda çalışacak bilim insanları için vazgeçilmez kaynaklardan biri olduğu ifade edilebilir.

Kaynak: Onur, B. (2005). *Anılardaki Aşklar: Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi*. Ankara: Kitap Yayınevi.